

IGNAC HORVAT

IZ NAŠE STARE GORE

KNJIGA I.

HRVATSKOGA NAKLADNOGA DRUŠTVA
BEČ 1947

IZ NAŠE STARE GORE

Omotnu sliku i ilustracije je izradil F. A. Lichtenegger, Beč

POKLANJAM OVU
KNJIGU VINOGRADAROM
SVOGA RODNOGA SELA
PISATELJ

Vsa prava pridržana

Tisak: Typographische Anstalt, Wien VII., Halbgasse 9

Predgovor

Stara gora, o koj ova knjiga govori, stala je u Malom Boristofu. Ovde su ti brigi i lozice, draške i doline, ovde je raslo to tršje, cveće i drveće, ko je skupa značilo za nas — raj na zemlji.

Bile su i u drugih hrvatskih selih vinske gore, ke su drugačije ležale, drugo vino rodile i drugo cveće gajile, a nazadnje takaj propale. I one vse imadu svoju posebnu povest.

Vsejedno se ufamo reći, da je retko ki gradišćanski kotar obiljeval tolikom puninom historičnih dogđajev, kot upravo ov hrvatski kraj, ležeći med Šopronom i Kisegom, kade se je odigrala već ka važna i znamenita zgod-a-epizoda austrijsko-madjarske povesti. Izvan toga ovde nahajamo i vse vrsti narodnoga gospodarstva, s kimi se je naš človik jur od starine bavil, naime: poljodstvo, blagogojstvo, vinogradarstvo, ruktovorstvo i trštvo. No najveć se je odlikoval ov kraj morebit tim, da je vsagda brižno i ljubomorno čuval svoje starinom posvećene i kroz veke iskušene narodne pravice. Ove su ne samo davale njegovomu vsaki-

danjemu životu neki svetačni okvir ter polipšavale i olakšavale njegovu mukotrpnu kmetsku sudbinu, nego ga i uzdržale do dana današnjega najčišćim i najznačajnijim hrvatskim krajem.

Ali ljudi, oni stari poljodenci i vinogradari, ki su kroz minula četira stoleća naša polja obdelivali, naša trsja kopali i trgali, bili su po vsih naših gajih jedni ter isti: Naši hrvatski pradedi ovde u Gradišću.

Nje kani ova knjiga predstaviti njihovim potomcem.

Pisatelj.

Legenda o staroj gori

— Pripetenje naše stare gore kaniš čut? ... Ej, sin-ko, to je velik posal za moja priprosta usta... Onda moram poseć daleko, jako daleko, i počet onde, kada je Gospodin Bog ov svit stvaral — rekal je ozbiljno Matula, stari vrdir (čuvar) gore. Pak se je naglo domislil, odložil fajfu i zašutil.

I zagledal se u zvezde.

Bil je krasan junijski večer, ravno na Vidovu. I bela misećina.

Gora je spavala i spavajući slatko uzdisala, kot blažena zaručnja u predvečer svoga pira.

Cvala je...

A nad nje glavom sviral je vsemir. Sviral je i peval na tisuće gusal i milijone ust onom skrovnom, tajanstvenom muzikom, kakova se čuje samo u protuličnoj noći, kada prirodá piruje.

U gori nije bilo već žive duše, samo mi dva: stari vrdir Matula i ja, mladi djak. Pak vrđirov kućak, Delija.

Stari je sidil na jednom panju pred svojom kućom. A ja sam se bil protegnul u tratinu, podbočil bradu u dlane i pustil svoje misli da letu. I one su se digle na krila ter jurile veselo i vratolomno, kotno raspevane ptice lastavice, daleko prik naše stare gore i

još prik drugih devedesetidevet gor, prik časov i vekov, vse dalje i dalje.

A stari vrdir uza me kot da me je u duši sledil na mojem letu...

Od časa do časa donesli su do nas lagani vetrići medene uzdahe rascvale gore; a okolo nas su se igrajući naganjale zlatne svetoivanjske mušice.

Onda sam se najednoč prenul iz sna i izustil:

— Striče, povidajte sada!

A starac je hitil još jedan pogled na visoki, nazvezdani firmamenat i otvoril svoja usta. Njegove su riči, potcertane muklom glazbom tihe noći, glušale kot daleka, bajoslovna pesma prestaroga guslara.

— Da ... — počel je produljeno, kot da išće prvu nit svoje povidajke. — Da ... Poslušni tako, kako su nastale ove naše tri gore: štamperška, sridnja i gerištofska...

— Kad je Bog ov svit stvaral, i kad je na treći dan razlučil zemlju od vode, poslal je čuda-čuda andjelov po celoj zemaljskoj kuglji. S teškim poslom je je poslal; naime, da zasiju i zasadu vsu suhu zemlju, od sunca ishoda do sunca zapada. A oni su odletili i preletili vrhe i doline, brige i drage, male potočiće i široke reke. I kade su našli žlibe uz potoke, tamo su spustili zelene travice; kade su se dizali manji i veći brigi, te su zasipali želudom i borovom iglicom; opet, kade su vidili lipe i široke ravnice, onde su posijali zrnje od hrži i pšenice; a na znoglja brižićev su pohitali koščiće od različnoga slasnoga sada... Tako su nastale senokoše i loze i polja i vrti... I nut, kad su tako križali i smirali simo-tamo pod dalekim širokim nebom, najednoč su tri andjeli — brati zagledali ovde

na našem hataru tri obronke, tri hrpte od dvih brižuljkov, kako se lipo i lagodno, kot čreda pitomih ovac, nagibaju i spuščaju doli va dolinu, a onda opet dižu gori va višinu. A i zemlja, hej, i ta zemlja zdola, kot da je bila čisto drugačija... Ona se je žarila kot oganj...

Onda je sprogovoril prvi andjel:

— Znate li, braća, ča ćemo simo na ove tri obronke zasaditi? Vinograd, braća, vinograd ćemo zasaditi! Da! Neka rodi ovde vince rujno, ko rasveseli srce tužno!

Tako je rekal prvi andjel. I tada su ti tri andjeli raskrili svoja krila i vsaki je zasijal po jedan obronak s grojzem, črljenim i žutim a najveć črljenim. I od onda je počelo rodit na ovoj našoj gori vino črljeno i belo a najveć črljeno. I Bog zna, koliko narodov i pokolenj je je pilo čez jezera i jezera let... A ki je je pil, onomu je rasteplilo dušu, razigralo srce, a njegove usnice su se razjačile kot ptici škrljuncu, kad se digne pod nebesa...

Nut, sinko, ovo je povidajka od naših trih gor, kako sam ju čul još kot dičak od mojega deda, a ov opet od svojega pradedda. I ona je, veruj mi, prava Božja istina! —

Tako je dokonjal svoje povidanje starac Matula, pak se je još na časak zamislil i šutke gledal preda se. Ali vreda potom se je njegovo lice opet razvedrilo onom dobrohotnom vedrinom, ku smo mi dica kod njega tako ljubila, i on je sada zagrabil za svoju fajfu, ku je bil odložil, nametal ju i našgal. Pak ni je prošal u svoju kolibicu i po driveno barilo s

vinom, nagnul si je i dobro potegnul, a onda je nastavil svojim običnim živahnim, veselim načinom:

— Pak su došli Hrvati! Dabome, naši Hrvati!... Da odaklje su došli, to vi, učni ljudi bolje znate nego ja... No došli su iz svoje stare domovine kot siročaki, tužni i izmučeni. Ali hej, sinko, to j' bilo veselje, kad su pak našli ovde ovu našu goru i napili se prvi put nje rumenoga vinca! Onda su bili veljek doma!... Pak su kopali i trgali, kopali i pili, i namah su zaboravili svoje stare tuge, straha i Turke. S ovim novim vinom došla je va njeve žile opet nova volja i nova moć, a va njeva sela novi žitak. I prik polja, ko su orali, prik senokoš, ke su kosili, prik loz, ke su krčili, i prik vinogradov, ke su delali, razljivala se je opet ona njeva vesela stara-starinška jačka, ku su znamda još va svojoj staroj domovini jačili:

Ej, gora, gora, gora zelena...; i

Vince, vince, vince črljeno...

I ništ zato, ča su morali od svoje krvave muke, od polja i gore plaćat gosposćini i crikvi teške daće... To su oni vse rado nosili.

— A odaklje vi to vse znate, striče? — pital sam staroga u čudu i posadil se bliže k njemu.

— Znam ja to, sinko, ako i nisam va školu hodil. Čul sam od naših učnih ljudi, od duhovnoga oca i školnika. Oni su to našli va starih pisanjih... Dabome, i naše selo je nosilo jur 1557. leta — bud, tomu je sada vred četiristo let? — svoju desetinu od gore, koj su govorili i goričica. Sad već ne znam, je li su ju plaćali onda grofu Niczkyu ili grofu Nadasdyu, to

je potom, ki je bil onda zemaljski gospodar našega sela. No to jur čisto-visto stoji va starih varmedjskih knjigah, da je bil kod toga plaćanja peljač naših vinogradarov — onda su im kmeti govorili — Jure Franković. A s njim su bili još i niki Kirin Cvitković, Miho Paleš i Bedenik Biric — vse stara borištofska imena i pokolenja... No, znal bih ti zbrojit još nekoliko tih imen, ali čemu? Ta su se zdavno zgubila kod nas ter je ne bi znal, kamo i va ki stan da je postaviš.

— Čujete, striče, ne bih si bil ni sanjal, ča je vsega va toj vašoj staroj vrdirskoj torbi! Dajte, i povidajte dalje, nek dalje! — naganjal sam staroga vrućim zanimanjem i pravim udivljenjem zbog tolikoga njegovoga znanja.

— Dalje? E, to je teško... Ar se ovde najjednoč prekine nit.

— Onda éu vas ja ča pital: Kako i odakle je dospilo va ovu našu goru vino burgundsko pak portugesko?

— E, vidiš, sinko, ravno to je ona puč va pripetenju naše gore, ku ne znam zatvrdit... No, ja sam ovako čul povidat onoga staroga Filu Pećkinoga, našega najstarijega i najrazumnijega vinogradara:

— Vsako trsje se va pedesetih-šezdesetih letih izrodi i pogine. Onda se mora novozasadit. Tako se je moralo stat pred kih par sto leti i s našom gorom. Počela je starat i ginut. Ali to bi bila i za gosposćinu velika škoda. Zato je naš zemaljski gospodar — onda je bil livčanski knez Esterházy — pozval naše vinogradare na dogovor. I oni su se dugo razgovarali i pretresali simo ter tamo, ka vrst od trsa bi bila za

naše tlo najbolja. No, kad nisu znali odlučit ni crno ni belo, onda se je stal od stola jedan človik, Tome Baturin, negdašnji husar. On je prošal s cesarom čuda svita i napil se čuda vsakaričkoga vina. Nut, ta Tome je svitoval spravišću, neka se pokusi jednoč s trsom iz Burgundije pak iz Porta. On da je pozna. Prvo vino da je nešto trpko i nešto jako, ali se dobro i veselo pije, a farba mu je škuro črljena kot krv junačka; a i drugo da je črljeno, no slatko kot med i rano zreja.

Tako je svitoval husar Tome, i vsi su pristali: i kneževski oficiri i vinogradari. Ter su zasadili vse tri gore s trsjem burgundskim i portugeskim, i vred se je pokazalo, kako je imal Tome pravo. Glas našega črljenoga vina prošal je daleko i široko po celoj varmedji, a još i pri ferštovom stolu je valjalo kot jedno od najboljih ... Potom već i nisu minjali trsja va našoj gori do dana današnjega.

Ovako nam je jednoč povidal stari File. Pravoda, ja ti ne znam, koliko je na ovom pripetenju istine a koliko činža, ali jedno je sigurno: da su va ovom času — bit čedu tomu da i dvi stovice — da su va ovom času dali načinit naši stari one velike preše, ke su bile tako silne, da su same pravale jednu celu lopu. A kad su tribali ovakove preše, pak i kadi od dvajsetpet i već vidar, no onda je moralo bit i vina, ča ne? Povidaju još, da se je va vom istom vrimenu postavila va našem selu i gorska općina s pravilami čd sedamdeset artikulušev. A počėtnik ovomu dje lu je bil Grgo Gornikov, zmožan človik, a mudar gospo- dar i skusen vinogradar. On je ganul naše ljude, da se vsi vinogradari podložu tim spametnim regulam,

ke čedu odredjivat, kako triba pravo goru gajit, pak va njoj kršćansku pravicu držat i Božji dar poštovat. Kad je pak i gospoda to željila, onda se je ta gorska pravica i postavila, a prvim svojim gornikom odibrali su si vinogradari Grgu.

Ej, sinak, to je bil onda pošten i pravičan svit, kad su te regule zapovidale va našoj gori! I pobožan svi! Česa? ... Si je jur koč imal va ruki i preštal?

— Da, striče, jur sam je štāl.

— Dabud! ... To su bili časi! ... Onda su imale poštenja desetere Božje! Onda je i gora svečevala nedilje i svetke, aš nisi smil va nju nutar do po vi- černje, nit s koli nit piše. A niti zapsovati nisi mogal glasno, kad si se razjadal, aš si moral veljek va mošnjju poseć i kaštigu platit crikvi i gorniku ... Pak i tudji vinograd, tudji sad! To je bilo onda vse sveto, kot Bog zapovida. Joj je bilo onomu, ki si je na tvojem kraju jednu hrušku zdignul ili jedan grojzdac otkinul. A stoprv, ako ti je od medje ča odrizal! ... Ali i mi vrdiri i čuvari smo imali onda drugačiju obrambu neg sada. Ončas nam se nigdo nij smil va gori nagražat ili s baticom za nami bižat, kot se čo sada dogodi ... A mer ne ču reć, neka se nek spone se gdo na me, ču mu ja skresat! ... No, to je vse- jedno lipše, kad te sam zakon brani i čuva. Dabome, sinak, to je bil onda žitak! Ončas bih moral bit i ja vrdir! Kad si nek zdignul svoju baticu i zaviknul: van! — pak je moralo vse, ča je noge i kotače imalo, iz gore domom ... Onda je još i ov naš sveti Donatuš radje prebival ovde va gori ...

Ej da, sveti Donatuš! ... On se je veselil va sebi ... Ali ljudem. Ljudem se to nij vidilo. Znaš, ti dukati

i ti novci, ke su morali za kaštigu plaćat, ti su je jadali. Ter su kašnje i rasprašili tu lipu gorsku pravicu. Danas već ni ne znadu, da je kada bila, a dobra je bila, ja ti velim!... Nek ime Gornikovo je još ostalo.

Ali mer su je Bog i sveti Donatuš i pohodili za tu njevu lakomisljenost. Vreda po tom sedam celih let ništ nisu trgali, niti jedne putnje, aš je tuča sedamput spolom potukla vsu goru... Onda su bili naši stari jako osiromašili. Zaostali su s daćom i desetinom, nit su mogli platit gosposćini i ta jedan dukat od dimnjaka, aš jednoga celoga dukata nisi mogal skupanabrat va vsem gornjem kraju. Tri-četiri stani su morali svoje groše skupadat, da su si mogli funat soli ili pol merice ulja kupit kod lodnara. I sada, ča su drugo mogli? Dali su onu goru od sunca ishoda Nincem Štamperčanom i nikim Štajerom na arendu ili su ju založili. A oni su nastali njevi vinceliridelači... Hej, to je bil turoban čas! Kad su se na trgadbu dovezli Štamperčani i Štajeri s svojimi velikimi lati i kadami po grojze i otrpimili naš dobri, slatki mušt, a našim su ostavili za plaću par vidar. Dabome, onda se je malo pilo i jaćilo kod nas, ar su još i za crikvu kumaj zmağali mašno vino.

No, to nij smilo dugo durat! Aš da ćedu oni goru kopat, a drugi će njevo vino pit!... Ne, to im nij čala gizdost, ar muru gizdavi su naši ljudi vsenek bili. Ter su prošli k svojoj gosposćini, i ona im je pomogla. I iskupili su od Štamperčanov i Štajerov svoju goru; ali ime joj do dana današnjega ostalo: Štamperška gora.

— Ter to je, zač se ta gora i danas tako zove?

— Hja, znaš, dićak, glave zato ne ću stavit. Aš va svetom Pismu to ne stoji, nek va prikdivanju naših starih; ali i to je ča vridno, no ne?... Pak onda, i danas živi još ljudi va selu, ki se znadu spomenut na Štamperčane i Štajere, kad su iz naše gore mušt vozili domom... A zač bi ga bili vozili, ha?... Kad je bil njev, je li? Ali zbog mene moredu imat i oni pravo, ki velu, da je štamperška gora dostala svoje ime od one kamenice, po nimsku Steinberg, ka se je nekada ovde nahajala, na menovsku stran.

— Da, more bit i tako, strićel!... A kako je bilo pak dalje?

— No, sada već nij čuda za povidat. Pak onda — ćuha teremtete, vidiš ono na zvezdah? — vreda će bit jur i jedna ura po polnoći. Ću se morat dat va goru, je li ki cigan čerišnje ne krađe... Ali vsaka kobasica pak povidajka mora imat jedan kraj i jedan konac, ča ne?... Nek čekaj, prlje ću si još nametat fajfu. Pak ono — ne ćeš i ti jednoč potegnut s ovoga barila?... Priklanjsko je, iz sridnje gore. Dobro vince! Vakovo nek vsako sedmo leto rodi... No, nek bolje si nagni! Bud ti se raći?... A sad ću ja još jednoč posrknut pak smo na dnu — i barilu i povidajki... Ovo, ča ću ti sada povidat, to sam ćul jur od mojega oca ili sam je sam preživil.

Tako... vreda potom, ili još prlje toga, kad su si naši najzadzeli štampersku goru, dosegla je je i jedna druga radost. Kako si se moral to i ti va školi učit, po 1848 nastali su naši seljaki po kraljevskoj volji vlašći gospodari svojega polja i gore. Pravoda, to nij išlo prez stroškov. Morali su za to vse otкупninu plaćat. I plaćali su ju čez 50 i 40 let, ali rado.

A gora, opet novozasadjena, je nek sipala grojze, kotno augustuška noć rosu. Kad si htio nako u jesen pogledat med trsje, tako se je htio va vinogradu škurit od grojza, kot da vse same črne jupe visu na grebenicah. A vino je bilo dobro. Poznavale su ga još i ugarske štanke, kad su pisale: A borisfalvi vörös bor igen jó — maloborištoko črljeno vino je jako dobro. Tako sam i ja čul, kad mi je moj sin va štanki štal... A znaš, vsako vino ne hte veljek va štanku nutarvrč. Mer su je ljudi i pili, kot suha zemlja majušku godinu. Ali ča ću reć?... Vsim pravoda nij hasnilo to pilo. Jednim je hasnilo, drugim škodilo. Jedni su si lapte kupovali i nastali bogati, a drugim su je židovi prodavali... A prošle su katkad i cele paorije po gutu doli... Ali veselje su uvik bili, ti naši stari. No, ne samo oni, nego i vsaki stranjski človik, ki se je va jednu našu krčmu svrnul, osebujno iz šopron-skoga sajma, nij prošal iz nje van a da si nij jačil...

Ali neka štimat, da su naši stari oci ljubili svoju goru nek zbog grojza i vina. Ne. Ar va njoj je rodilo ne nek grojze, nego i vsakarički drugi Božji sad i dar. Rano na protulice čerišnje i višnje, kašnje pak jabuke i bruske, i to od onih najboljih i najslasnijih vrsti, a najt češ i danas va njoj i tunj, mandulj i škorušev i još puno vsega, čega nigdir nij, va nijednom vrtu, nek va negdašnjem paradizomu... A kako i cdaklje? Nut, vse ovo retko sadje doprimili su naši paori-vozari iz juga, da, iz Dalmacije pak iz Talijan-skoga. Oni su vse, čagod su nek onde vidili, domom donesli i zasadili va gori, i mnogo im se popalo i sad doneslo... Ter je raslo va ovoj našoj gori, a raste i danas, ne samo vsakaričko izibrano sadje, nego i

najrazličnije cveće, od rana protulica do kasne jeseni, kotno Božje drivece i rozmarija, pak na velike buse kot onde zdola na morskoj ubrovi... A luk, mrkva, pejšin i buča? Hej, to tako veliko naraste ovde, da mu se moraš poklonit!

E, stoprv va onih starijih časih, onda je bilo ovde još čuda življije. Onda se je mlado blago vse ovde paslo čez leto, va ovih dnikah i dragah med gorami; bilo je i ovac ter janjcev na sto i sto. A kad te je htila bura zastignut, shranil si se pod pčelinjak, kakovoga je imal skoro vsaki vinogradar. Va njem si se mogal i meda naflajkat, ako ti je bilo žuko na jeziku.

Da, sinko, ova naša gora, ona je naša hraniteljica i razveseljiteljica. Aš ako nam polje slabo urodi ili ako človika doma kakova tuga žere, onda nek dojde simo va goru, i veljek mu je srce veselo... Ona je naša dika i zlatna jama... A meni, staromu čuvaru — kako ću ti to reć? — Ona je moja draga...

Tako je završil stari Matula svoje pripovidanje pak se je malko nasmišil i zagledal opet u zvezde.

U to je prošal prik gore tihi šum vetra, kot da jato belih vil leti prik nje. Stari se je nato skočil i rekal:

— Čuješ, jur me zove!... Moram pojt, da pogledam, je li joj gdo ne bludi slatki san... Hajdi, Delija, moj verni družel! Idemo! A tebi, sinak, laku noć!

Tim si je starac vrdir zafrknul pušku na ramen ter se laganimi koraki otpravil doli, prema štamper-sknoj gori.

A ja sam, mlad djak, ostal još na tratini i gledal pri bleđoj misećini zamišljeno za njim. I najedamput me je zgrabila nekakova neobična čut ... Dosle sam uvek gazil po gorikot po mrtvoj zemlji, ka se je nekada, pred milijon i milijon leti okamenila, a sada na nje površini rodi grojze, sadje i cveće, ar je ljudi sadu i ukapaju. Ali u ovoj noći sam počel čutiti, kot da je i gora živo stvorenje Božje, kakova divovska majka s teplim krilom i rodnimi prsi, ka davaju ljudem zavíce i hranu. I osećal sam pod sobom, kako ona tiho uzdiše, kako joj srce tuca, kako u svojem snu nujno, blaženo pevucka, i kako me svojimi rukami meko objamljuje, grli i ljulja, ljulja u krilu kot svoje dite ...

I tako sam sanjaril onde u travi med cvećem do rude črljene zore.

Kapela svetoga Donata

Na hodniku farofa, nutri u steni je jedan mali slipi obločić, za seljačke kape. Tamo odloži i stari Merte svoju kapu-astriku pak potuca i nutarstupi.

— Hvaljen budi Jezus Kristuš!

— Na vse veke, amen! — odvrati farnik iz jedne debele knjige. Pak si zname očaljje ter se ogleđa. I kad opazi nasred sobe Mertu, selskoga suca i svoga negdašnjega školskoga druga, veselo raskrili ruke:

— O, zdrav bil, Merte! ... Zdrav bil, stari družje! Pak se digne, zgrabi Mertu za obadva ramena i pogleđa mu dugo i značajno u obraz. Onda se zadovoljno nasmiši, pogladi staroga prvo po livom a onda i po desnom licu, otpelja k stolu i pretisne na jedan naslonjač.

— Tako. A sadader povi, kakov posal te nosi k meni.

— Ovput je dobar posal, duhovni oče ... Nadijam se, da će mu se i vaše srce veselit.

— No hvala Bogu ... Onda si mi danas dvostruko drag, stari tovaruš ... Ali sad mi najprvo reci, kako si i jesi li zdrav? Ar se jur duglje vrime nismo vidili, odlag va crikvi.

— E, zdrav, duhovni oče! Zdrav kot panj, va kom jur črvi kliju.

— Hja, znaš, Merte, danas več nismo oni, ki smo bili pred šezdesetimi leti... I kod mene se jur javljaju poslaniki smrtnega kosca.

— Dabome, gospodine! Dobro ste rekli, da več nismo oni, ki smo bili pred šezdesetimi leti, kad smo se htili ono na gmajskoj senokoši konje igrat. A vi ste znali med vsimi najboljše bižat, ter ste mi vsa koput vse vojke poraskidali.

— A ti si znal najlipše s bičem pucat.

— Da, ali vi ste još ča znali: kad smo se borili, vi ste nas vse po redu na travu povahili.

— Ali ti si znal najviše na topole zlist i repčinja gnjazda znet.

— Dabome, onda mi se nij zasvićevalo kot sada.

— Ej, bud, stari moj Merte, to j'bil žitak, kad smo mi dva dičaki bili!

— Da, prvi dičaki va selu.

— No ne nek pri skubnji, nego i va školi, je li?

— Tako je! I hvala budi Bogu i školniku Mihi!

Odnesli smo čuda palic na našem hrptu, ali nij nam škodilo.

— Suprotivno! Tebe je općina odibrala svojim sucem, i to sada jur na deveto leto. To je zlamenje, da si vridan človik!

— A vi ste nastali naš duhovni otac...

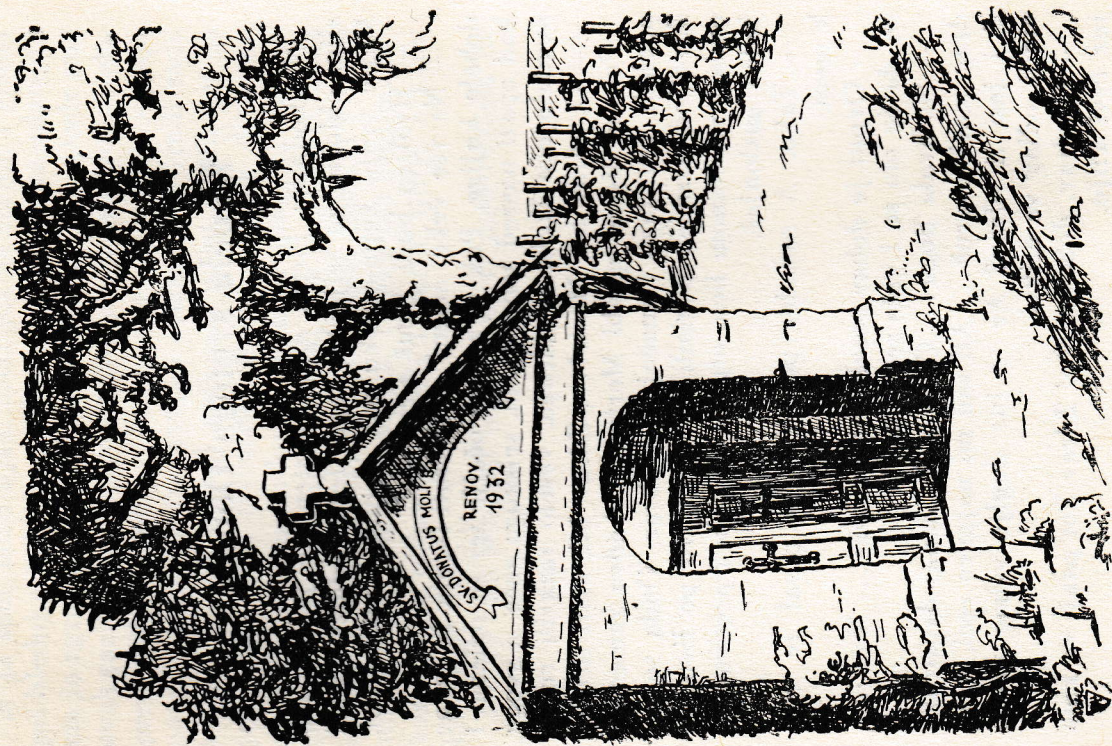
— Dabud, gdo b'si bil onda misli.

— A ja sam to jur i onda znal.

— Oho! Pak kako?

— A ča ste vi znali najveć i najlipših božićnih jačak, kad smo na Badnjak jačili po selu.

— Da... Te jačke su me moja majka naučili. Bog im daj pokoj!... Oni su va adventu vsaki večer jačili

s nami, dicom. Ej, dragi moj družo, to su bili lipi časi, bud? Pak ča smo si mi vsega domom donesli ov jedan Badnjak.

— Bome! Jabuk i orihov pune kukljine (pregače); ali grošev nek malo.

— Je! A ti si je, Merte, razdilil. I uvek si pošteno dilil! Zato ti, vidiš, ljudi i ne kanu te liktarske table iz stene doliznet.

— Hej, a bila bi jur stara doba! Ar mi to gusinje pero jur jako noro poskakuje po papiru, kad račune slažem. Ruke mi drhću...

— Ništ zato, moj stari! Ali srce ti je još na mestu. A i pameti si još nisi zapil, je li?

— Ne, gospodine!... A čuda mozanak sam jur spraznil za svoj žitak... Ali nikad prikoredno.

— Znam ja, znam, stari. A imal si vina vsenek toliko, da su ditići još i jačku zdili na te pevavši:

U Mrtinca vinca gusta,
Vino pije još i guska.

— Haha! Ter ste i vi čuli za vu jačku? Čekte, onda ću vam i ja povidat jednu:

Kod farnika j'čigerica,
Jad je to za moja črivca.

— No vidiš, mili moj, kako su naši ljudi domišljati i veseli! Pravo imadu. I ja volim va čredi onakove óvce, ke radosno poskakuju, neg one, ke pod grmom tužno džumru... Da, da! Ta vaša gora!

— Ona je naša radost na ovom turobnom svitu, gospodine!

— Nono! Nek neka ju tako zvišavat!... A kako je letos va njoj?

— E, duhovni óče, najradje bih vam odgovoril: pojte si ju sami pogledat! Ar je zaistinu veselje, kako se letos opet kaže. Pak i kako dugo jur niste bili va njoj?

— Da, pravo imaš. Bit će jur par let... Ali znaš, ove moje grči va kolenih... Ter veliš, da se opet lipo stoji?

— Stoji nakićena kot kraljica, gospodine!... Nek jedno joj još fali. A to joj jako fali.

— Pak ča bi to bilo?

— A koruna na nje glavu: Jedna kapela, duhovni óče!

— Jedna kapela?... Čuješ, Merte, to je lipa misal!... I Bogu povoljna misal... Ej, moj stari, ako je ona iz te tvoje sede glave izašla, onda je to opet uzrok, da te na novih devet let potvrdimo za suca, ar si človik na pravom mestu... Ali gdo će tu kapelu zgradit? Crikva vaša je uboga.

— Nut, duhovni óče, ravno zbog toga sam i danas došal, da vam povim: Tu kapelu će zgradit, obdržavat i popravljat naša filijalska općina. Tako je naša pravica dolučila i odredila.

— Pak je li su bili vsi za to?

— Vsi jednodušno. Kot kad va crikvi vsi skupa Veru Božju molimo!

— No, danas si me zaistinu razveselil, dragi družo... Je li ćeš na diku nove kapele popit s manom jednu kupicu, ha?

— Hoću, gospodine, ako je od srca, pak s onoga velikoga lagva (bačve).

— Od srca je, pravoda od srca! A i s onoga velikoga lagva — ti stari venecijan, ti! ... Čekaj nek muru, da natočim ... Evo, kušaj! Na zdravlje!

— Na vaše zdravlje, duhovni oče! I na naše staro prijateljstvo. Da se ono nigdar ne zahrđjavi! ... Hej, ovo je zaistinu ono, na ko sam mislil. Dobra kapljica!

— Je li? ... A sad mi reci: ste si jur i patrona zibrali za vašu kapelu?

— Da, i njega jur imamo: svetoga Donata!
— Donata?

— Njega, da! ... Ar tako se štije va svetih knjigah, da je sveti Donat najsrdačniji zagovornik poljodelcev i vinogradarov. Pak onda i naši stari su htili povidat, da se je sveti Donat i va onoj našoj staroj domovini uvik jako poštoval ... A nazadnje, da i to spomenem, mislil je naš čimeštar, Jože, da čedu se svetoga Donata s njegovom biskupskom palicom i eigani ter tolovaji jače bojat, neg koga drugoga sveca prez palice.

— Haha! ... No, vidim, Merte, da ste si ov posal dobro razmislili i temeljito razrešitali ... Ter kada hoćete, da bude ta nova kapela gotova?

— A k letu, na sam svetak svetoga Donata mora ona jur stat. I zato vas jur sada, duhovni oče, va ime cele naše filijalske općine srdačno prosim, da bi nas vi k letu na ta dan, na sedmi augustuš, va prošćiji sprohodili va goru, i onde našu novu kapelu svetačno posvetili.

— Hoću, brate, s najvećim veseljem!

— Lipo hvalim na vašoj dobrohotnosti, gospodine ... A onda bi imali — nekate nam zamirat — još

jednu veću prošnju ... naime, da bi se ta prošćija i sveta maša na dan našega patrona držala vsako leto.

— Pristajem, Merte, i na to! Samo morate bit smirom, ako vam gospodina kapelana pošaljem, ar moje stare noge već ne valjaju za tako velik put.

— Znamo mi to, duhovni oče, i kruto smo vam zahvalni, ako nam mladoga gospodina date. A naša općina je dolučila, da ćete za vaš trud dobit od nas, vinogradarov, vsako leto dva dukate, a školnik jedan dukat. Ako se pak za par grošev i već nabere na plandanj, to bolje za vas, je li? No, ovo još nij vse. Znamo mi i to, da nije šala, natašće tri križiče hrži zmlatit, a tako i nij lagak posal, s čerašnjim želucem va goru prošćiju peljat pak onde mašovat i prodikovat. Zato je vrdiru naredjeno, da naloži uz kapelu oganj ter speče na njem kus slanine; to će bit mladomu gospodinu rućenje. A po svetoj maši ima liktar gospodina domom odvest i va svojem stanu pošteno pogostit. A zvana toga vseg a dostat ćete vi od naše gmajne dva pune koše buč (tikav), a školnik jedan koš.

— Hahaha! ... Dva koše buč! ... Ljudi kršćanski! ... No komu je to opet napametdošlo?

— A ja ću vam povidat. To je bil opet vaš crivkvešnjak Jože. On vas je uvadil na spravišču, da vi jako strašno rado jite s bučom fanjke (proste savnice).

— Hej, ta lesica Joža! Neka bi bil bolje istinu valoval i povidal, da je on sam nor za njimi. Ar kadagod nek moja gazdarica s bučom fanjke peče, ta Jože kot da je zadahne. Ravno onda pogodi uvik na farof. Pak nek najprvo na vežu i onda ga već nit s četirimi

voli ne b' mogli od pleja odvuć . . . Ali ne marim: zet ću si i te buće. Mer su i one dar Božji.

— Da ča! Pak onda, ravno va toj dobi nit nij drugoga sada va gori. Čerišnje su jur zdavno ptice pozobale, a grojze se stoprv zaplavuje.

— Istina je. Pravo, a ča veli vrdir Mate k toj kapeli?

— Ej, gospodine, stoprv on vam je pun veselja! Rekal je: sad će bar i on imat crikvju, kamo će hodit čez leto molit, kad bude moral po nedilje goru čuvat. Pak i shranit će se imat kamo, kad ga va gori grmljavina zateče; ar va kapeli kod jednoga svetoga biškupa je človik vsejedno nek sigurniji, neg va svojoj kućici, ča ne? I on je veljek i to odredil, kade neka naša kapela stoji. Onda va sridnjoj gori uz put i na najvišem mestu. Odatle će sveti Donat vsu goru moć pregledat, a njegovu kapelu će takaj moć vsaki vidit. Dobri ćedu mu se radovat, kad ga vidu, a zločesti ćedu se ga bojat.

— Dobro dakle, Merte. Sada, kad je vse tako daleko uredjeno, triba još nek pismo napisat od postavljena kapele pak potpisat i gospodinu biškupu na potvrdjenje poslat. To pismo ću ja do nedilje jur načinit, a ti i tvoja pravica ćete je po vičernji potpisat. Pak morete jur i počet zidat. Ali, ako će jur bit kapela, neka bude lipa i dostojna. A za kip svetoga Donata ću se ja brinut, da mrbit ne bude izgledal kot kakova sablast va biškupskoj kapi, ka ljude straši, nego pravi svetac, prijatan i nujan, ki na ljubav Božju i pobožnost zbudja. Si me razumil?

— Da, gospodine duhovni oče! I hvala vam srdačna na vašoj ljubezljivosti.

— Tako . . . — veli stari farnik pak se digne iz naslonjača, položi opet svoje ruke na ramena svoga staroga druga i nastavi iskrenim ganućem:

— A sada i ja hvalim tebi, Merte, ča si danas s ovakovim blagim glasom razveselil moje staračko srce. Pozdravljam i celu općinu i reci im, da im se radujem, i ako mi Gospodin Bog donle živit da, dojt ću na blagoslov kapele. A ti ostani i nadalje on, ki si i dosad bil, poštenjak i kršćenik, ki ne misli samo na zemaljsko dobro svoje općine, nego i na diku Božju . . . S Bogom, dragi moj družo! I ostan' mi zdrav!

*

Za leto dan, na god svetoga Donata, imal je čuvar Mate pune ruke posla.

Nova kapela je jur stala. I sveti Donat u njoj. Pak ravno takov, kakovoga si je on u svojih sanjih uvek predstavljal: u ruki mu biškupska palica, na glavi bela kapa, oči plavi kot modrocvet, a lice tako vedro i ljubezljivo, da se je srce u človiku nek talilo, kad je na njega pogledal. S jednom ričom: stari Mate je bil sa svojim svecem i gorskim patronom jako zadovoljan. Samo da mu se još nij smil moliti, ar Crikva još nij dala na njega svojega blagoslova. Ali danas će se i to godati.

I Mate je jur vse pripravil, da bude ov dan i za njega i za sveca ča dčnijji, i da se ga budu spomenjivali i kasna pokoljenja. Već od rana jutra je kinčii pročelje kapele i podboje vrat s venci od cveća i zelenila, a i nutra u kapelu je stavil ili povišal najlipše kitiće, ke su u gori cvale. Ča već, još i svećevu biškupsku palicu je oplel vsu s Božjim drivcem;

a rado bi bil okitil tako i njegovu kapu, da se ne bi bil bojal, da će ga gospodin farnik izgrditi, ča na-
pravlja iz biskupa regruta, kot to činu — po hrvat-
skoj pravici — žene s Jesušem u crikvi.

S istom radosnom skrbljivošćom je očistil i celu
okolnicu kapele. A za kapelom je snosil jur čer cel
brig od najvećih i najlipših buč za gospodina far-
nika i školnika, kako je bila općina naredila.

— Tako... Sad bih bil jur vse uredil — rekal
je glasno za se. — Sad more jur dojt i prošecija. —
Tim je prošal u najbliži pčelinjak, onde si svlikal
delatnu pratež i obukal se u svetačno. Pak je naložil
eganj i postavil se pred kapelu ter počel posluški-
vati, da li ne zvonu još u crikvi na ophod.

No, nij moral dugo ščekivati. Namah se je na
štamperskom putu, ki pelja u goru, pojavil križ, a za
križem dica i celo selo. Ej, kako veselo su danas
prhatale te zastave u ruki ditićev! Kot da se i one
raduju, da smiju viditi jednoč i goru, ta divni raj
cveća, sadja i grojza.

Tada se i Mate već nij mogal zdržati od veselja,
neg je počel pucat iz svoje puške, da se je vsa gora
nek odzivala, kot da možari ruju. Ar zaista: bila je
divota gledati odavle s briška, kako se ti lipo sredjeni
redi od šarih divojačkih upleć, plavih muških
špenzarov i vidnih ženskih haljin — a med njimi
starac farnik, okrojen od ministrantov u črljenom —
moleći i pevajući giblju med lapti, punimi s križići
od žita, pak kako se kasnije zakrenu gori med zelene
vinograde i skrsnu u dibokom putu med njimi, samo
im se zastave vidu i jačke čuju.

No, nazadnje — vrdir Mate je jur plasal od ne-

strpljivosti — nazadnje vsejedno nek dopuzi pro-
šecija ispod gustoga trsja do kapele... I sada bi celo
selo, malo i veliko, najjednoč navailo najper, da
vsaki prvi vidi to čudo, novu kapelu sa svetim Dona-
tom. Ali ovde va gori je vrdir Mate gospodar, a njega
se vsaki boji. I on najprvo trikrat strilji, pak je svo-
jim gromovitim glasom upomene na red i postavi vse,
mlade i stare, u najlipšoj uredbi okolo kapele.

Pak se počne Božja služba. Starac farnik goristupi
na prodikalnicu, ku je napravil Mate i počne govo-
riti. Hej, ta govor!... Ta prodika!... I nij se čuditi,
da je bila ona jedna od najlipših i najjuverljivijih, ke
je kada u svojem životu izgovoril... Ar ovde, pod
slobodnim Božjim nebom i visoko na brišku, odakle
se vidu vsi vinogradi, stojeći kot slika i spodobna mar-
ljivoga človičjega truda i mara i Božjega blagoslova,
ovde se je nek razljalo srce staroga, dobroga
duhovnoga oca prik svojih vernikov, a njegova usta
su govorila kot usta proroka. A oni, ljudi, razdragani
od bujne, rajske prirode, ka je je okrojivala, i
užgani od žarkih riči svoga duhovnoga pastira, samo
su blaženo jecali i točili suze radosnice... I ta pro-
dika starca farnika je još dugo glušala u njihovih
srech, i davala se dalje od pokolenja do pokolenja,
doklegod je ostal od nje samo jedan odlomak, naime
one riči, s kimi je farnik završil svoj govor rekavši:

— Ova kapela i ov kip svetoga biskupa-patrona
neka vam budu stalna opomena, kad dojdete poslovati
va ovu goru, da su Bog i njegovi sveci i ovde s vami.
I zato, neka bude ovde vaše ponašanje, govorenje
i činjenje onakovo, kot je ponašanje kršćenikov pred
svojim Bogom Stvoriteljem i Suceem. Držite i ovde

njegova svete zapovidi i zakon ljubavi bližnjega isto tako verno, kot i nutri va selu i va vaših domih. I dokle je budete obdržavali, a svetoga patrona Donata poštovali, cvast će i rodit ova gora. A kad je budete zavrgli — zapametite ovo! prestat će i gora davati svoj plod. I propast će. Amen.

Tako je dokonjal sedi farnik svoju prodiku. A ljudi su sada pali na kolena, i on je blagoslovil kapelu svetoga Donata. Pak su si zajačili „Bože, tebi se klanjamo“ ... Sada stoprv se je rastalilo zizma njihovo srce. I pevali su još dugo i srdačno, da su ptice nek poslušivale i pitale se, ča je to danas za čudo u njihovoj gori.

Po svetoj maši se je pak opravilo selo najzad, da se za leto dan opet vrati s prošecijom. A sveti Donat nutri u kapeli i čuvar Mate vani pred kapelom su ostali.

I nastali su odmah dobri prijatelji. Mate je čistil hižicu sveca i kinčil ju friškim cvjećem, a svetac mu je daval u burnih letnih noćih sklonišće i jačal ga ter batril u njegovih staračkih mukah i nevoljah.

Ali i gora je ćutila blagoslov sveca. Ar je rodila gusto i obiljno. I u takovom obiljnom letu su se pred kapelom mnoge ruke sklopile na molitvu, a još i pinezni dari davali svecu kroz rešetke. Ali bilo je opet dob, kada je stara gora zatajala ili otpočinula i urodja bila slaba. Tada je, pravoda, sveti Donat bil kriv ... No, kad je on čul te nezasluzene ljudske pri-govore, nij se ni malo uznemirival. Samo je stisnul obrve, i dalje šutil, stražaril i molil ...

Doklegod se nije spunilo proročanstvo staroga farnika nad gorom.

Kad su kolje zabijali

I.

Zemlja je još otsapala hladnim zimskim dahom, ali nad gorom je jur migetal prijatan protulični zrak.

Njegova toplina je nježno gladila trsje i zbudjala na nov žitak i novo rodjenje.

Ovde i onde po vinogradih cvale su jur i marelice i briskeve svojim divičanskim ružastim cvetom, a iz loze je glušalo veselo kukanje ptice kukovače kot prvi protulični poziv na delaće.

A delaći su i došli. I namah se je odzivala gora njihovim živahnim razgovorom i jednoglasnim, monotonim zabijanjem kolja. Vsude po gori padali su glasni udarci, ki više ki niže, a med njimi čulo se je obisno dovikivanje i hihotanje mladjarije.

Susedi Šime i Pave bili su takaj u gori. Pavom je došal sin Joško, a Šimi je kćerka Katica prinašala kolje. I kad su si bili stari susedi i prijatelji, veljek se je raspel med njimi ugodan razgovor. Pri tom nije opazil ni ov ni on, kako si njihova dica, Joško i Katica, ujedno značajno namigivaju i hitaju prik jarka žarke poglede. A u tih pogledih bilo je jur nešto već, nego ča je navadno med mladim ditićem i divojkom.

— Da, — rekao je Šime — ovako se človek muči s ovom gorom, od rana protulića do kasne jeseni, leto za letom. A kad bi nam pak morala ča pokazat, onda nam pokaže — prazne putnje... Jednoč ti ne urodi ništ vina, nit toliko, ča bi si na Ivanju posvetit dal; drugoč ga je nemer, da se skoro utapaš va njem, ali je kiselo kot ščav. Ar ja ne znam, odakle je to: va celoj miloj naturi nima nijedan sad toliko škodljivcev kot grojze. Jedno leto mu je presuho, a drugo premokro, u zimi su zeci, na protuliće magla, a u leti opet ose, — i strah zna, ča dojde vsega na nje. Ter se celo leto zvečega nek zaman dereš i umaraš...

— Ej, muči Šime i ne draži Boga! — odvratil mu Pave. — Vsenek od surotve govoriš a vino piješ. I letos češ ga imat do novoga... Mer istina, da nam se vsako leto ne napunu lagvi va pivnici, a i kiselo zna bit koč-toč, bome kiselo, da se triput na peti ubrneš, kad ga kupicu sfrkneš, ali to nij vsako leto. Pak — Bog te j'vidil — i vino ima svoje dobe kot i pšenica. Ča ti pšenica vsako leto urodi? Straha!... Pak onda, kako ti godi, kad se ga u žatvi nako žajan napiješ. Ako je i kiseljasto, ali još je bolje od kiseloga mlika, no ča ne? A stoprv u zimi va lozi, kad su ti ruke i noge vse premrte, da si ih več gibat ne moreš, kako ti zagrije va žilah, kad nek muru povečeš iz pintene. A znam, da ga i sada imaš sobom. Veljek će ti se slanina i kruh drugačije račit, kad je znaš poplaviti s vinom... Ja ga bome več nimam, nit ča bi va napršnjak stalo, samo pravoda jedan lagvič tako da i na jedno vidro. Ali to ćemo stoprv načet na žatvu.

— No, i ti bi ga mogal još imat, kad ga ne bi...

— ... Kad ga ne bih bil čez zimu popijuckal, bud? Haha!

— Ne! Ovput sam ča drugo kanil reč. Naimre to: i ti bi ga mogal još imat va pivnici, kad ne bi bilo te vsakaričke dače: poprvič te goričice za gosposčinu; to nas najjače dere; pak onda popu mozanku, školniku mozanku, simo holjbu, tamo holjbu... Ter ča misliš! Si jur koč zračunal, koliko se ga ovako popaljuska i pozgublja?

— Ali! Ali!... Pravoda sam si jur zdavno poračunal! To vse skupa ne znaša pol vidra.

— Česa?

— Da, nit pol vidra!... A to je kod tebe toliko, kot jedna bučica s onoga sridnjega lagva... Pak onda, sused! Ča ti zaistinu ne frgunaš crkvi i školniku tu jednu mozanku? To ti ni ne verujem...

— Njim frgunam... Ali čemu na peldu gosposčini toliko vina? Da je onda po svojih oštarijah porastače i poprodava? Naša vina? A mi je moramo, ako se ga kanimo napiti, za teške novce platit!... Pak i kako jako pazi ta gospoda na naše trsje! Moraš se pri ukapanju dobro prignut i jako pazit, da mrbit ne ostaviš „židove“ (neokopane mrlje) za sobom, ili ne otkineš ku šibu nepotribno, ar će ti vrdir veljek zarizat na kolac križ, a ti češ platit kaštigu... Da, ravno tako se s nami dela, kot da je vinograd s zemljom i koljem i s našim potom skupa gospode!

— Pak i je tako, Šime! Bar do sada. Vse, ča na tvojem zemljišču stoji i leži, — vse to je imanje naše gosposčine. A ti si samo nje kmet, sluga, ili recimo lipše: upravitelj imanja.

— Znam ja to dobro... Ali ne će to na vse veke tako i ostat!

— Hja! Dokle Bog da i gospoda hoće!

— Ali već ne jako dugo!

— Neka se strnubit i petešit, aš to je vse zaman, Šime... Moreš se ti i na glavu nastavit ter s petom va nebo ritnut, i onda nij drugačije... Pak, mer ne nosiš nek ti sam ov križ... I ja sam, ča si ti, a ti si, ča sam ja. Vsi smo jednaki. Ter moramo i mi čizmaši vsi lipo skupadržat, kot i plundraši dobro skupadržu.

— Da, skupadržat! Ča hasni skupadržat, kad će jedan drugomu još i vankuš spod glave ukrast od ne-navidnosti.

— No, tebi ga sigurno još nijedan nij ukral, ar ča ti imaš jednoč va šaki, toga ti još nit kovač s vručim železom ne će otet.

— Muči, i još mi krađu!... I ovde va gori.

— Krađu? Va gori?... Čuješ, Šime, ti si bil vsenek pomalo zdvojniki. Ali danas nisi za pripoznat! Kad bi danas stršnji letili, onda bih mislil, da te j' ki stršanj ubol za uhom. A poglej, človik, kako lip dan je. Ja b'se najvolil glasno nasmiijat pod vse nebo.

— A nasmij se, ko ćeš... Ali mene nij volja. A ča ti velim, da mi krađu, to je istina, znaš! I lani su mi pokrali skoro vse briske.

— Pak gdo bi to bil?

— E, gvišno onakov, ki ih nima... Jedan od susedov.

— Hehe! Ča ti ne veliš. Onda bih tako i ja slišil meda te tolovaje.

— Toga ja nisam rekal... Ja ne vidim va vaše čmare, ki ste je pojili.

— No, znaš ča, Šime! Sad neka bude dost od šale, bud!

— To nij nikakova šala! I one tepke¹⁾ pod slivljen ste vse odnesli iz jarka, a polovica bi bila po pravicu meni pripadala.

— Fikom teremtete, gdo to more reć?

— A ja!

— Šime, onda si ti jedan bušak, kad poštenoga človika prez uzroka potvaraš!

— Ča si to rekal? Da sam ja bušak?

— Da!

— Reci mi još jednoč!

— Dost je bilo i jedamput! A sad mi pak daj mira. I ja ću tebe takaj va miru ostavit — celo leto! — rekal je Pave uzlovoljen. Pak se je obrnul i kani! otpraviti po gori doli.

— Ali ja nisam s tim smirom! Ja ću ti tu gizdavu buču razbit! — vikal je Šime izvan sebe. Pak je zgrabil za jedan kolac i hotil s njim prik u Pavin vinograd. Ali u tom hipcu se je Katica zaletila na njega ter mu strgnula kolac iz ruk.

A Pave ga je nek samilosno pogledal i prošal doli u pčelinjak.

II.

Kad su si oci, vsaki u svojem pčelinjaku po obedu zapušili fajfe, Katica i Joško su jur stali za Pavinim pčelinjakom, tisk jedan pred drugim.

¹⁾ slatke hruške, miholjke.

— Nene! Ovo ne će bit srda od čerišanj do višanj. Ovo će dugo durat ... Ja poznam našega oca. Imadu tvrdu šegu kot bat.

— Za toliko manje je triba mojega oca va možaru razbijat. Mer si vidila, kako su ostali mirni do konca, a nek kipilo je va njih.

— Da! Ali ča im je bilo triba mojemu ocu reć tu rić — bušak! Kad tu čuju, onda su vsenek kot zmaneni. Naša mat su se jur zdavno morali odućit, da im tako reću.

— Hja, znaš, i moj otac nisu ravno iz voska. Pak onda, — nje za tata i tolovaja držat! ... Ja sam se i sam čudil, da se nisu veljek sikirom hitili tamo prik, k vam.

— Pak još ča! Va gori krv proljat! ... To bi bil strašan grih i veliko spaćenje za selo ... Jezušmarija, kad na to pomislim, ča b'se bilo moglo još vse godat!

— No, vidiš! A da se nij ništ strašnoga godalo, za to se moreš nek mojemu ocu zahvalit ... S toga vidiš, dušica, kako mudroga i spametnoga muža češ jednoč dostat. Ar ja sam se čisto va mojega oca vrgal.

— No, ča tebe naliže, to ćemo stoprv vidit, va koga si se vrgal. Ali tvoj otac su vsejedno nek već krivi ovomu vsemu neg moj ... Zač su je išli dražit, kad su vidili ...

— No no, zlato moje! Ne tako! Aš nazadnje ćemo se i mi dva još svadit. Pak onda? — veli junak srdačno i zagri divojku. — Nego sada si zamimo va šaku naše pameti, ti tvoju žensku, a ja moju mušku

— Sad je vse kraj med nami — šmrcala je Katica gorko u svoj kukljin.

— Pak zač, srce? — odvratil joj Joško na oko vesel.

— Još pitaš? ... Ovi dva stari bučnjaki se već za svojega žitka ne hte pomirit, a onda i mi dva ne ćemo nigda skupadojt ... Ali ovomu si nek ti kriv. Da, ti!

— Oho! Kako to misliš, lipa moja?

— A da bi me bil mogal jur zdavno oženit, pak se sad ne bi morali bojat, da će nas već ča razdružit ... Ali ti nisi htíl.

— Katica, duša, toga ni ti sama ne veruješ.

— Da, ti nisi htíl!

— Kad nisam mogal. Kako ću te ja domom otpeljat, kad imam doma još tri sestre neudane ...

— Ter onda neka ja čekam, dokle sveti Mikula k vam tri zaručnjake pošalje, je li?

— Ne. One hte se i prez svetoga Mikule znat odat, to i ti dobro znaš ... A i to znaš, da je jednoč jur ovakova navada va naših stanih, pak ča češ?

— I zato neka ja još da i deset let uživam svoje divojačtvo, ne? Dokle nastanem stara vlačuga.

— Samo par let još, duša! ... Pak i tebi bi bilo krivo, kad bi si morala s mojimi sestrami kod nas ormare dilit.

— Ej da! Ti na vse znaš kakov lip zgovor! ... Ali zač su se nek morali ovi dva naši oci tako mrazno skovćit? Pak ravno sada.

— Mir daj, srce. Če i to projt, kako je i došlo.

pak der glejmo, kako ćemo te naše dva neprijatelje
va jedan malin dovatit.

— Da, Joško! — pristane brzo Katica. — Friško,
izmislj si ča!

— E, ja si sada ne ću naprezat svoje pameti, kad
tebe morem gledat... Će mi koč dojt ča va glavu,
kad budem 'nako nasami, pri oranju ili pri košnji.

— Ne! Jako dugo ne smimo čekat! Ar čim diblje
im se zažere ta srda, s tim teže će ju bit vanskinit.

— Hm... ali i prenaglo ne smimo pojt nada nje,
aš ćedu nam se još jače podivljat. Nek onako polako,
razumiš me? Najprvo im moramo dat časa, da i par
tajedan, da se dobro spušu.

— Da, a onda, kad dojdemo ovako skupa va vino-
grad, na ukapanje ili priveživanje, onda ću se ja htit
muru koč zabost va tvojega oca, a ti ćeš se va mo-
jega...

— I tako ćemo peljat lipe razgovore, dokle se i
njim bude htilo, da si velu ku rič, je li?

— Da, ravno tako sam i ja mislila.

— No, ćemo vidit, rekao je slipi fulomu.

— Ej, norac, neka se vajeđno šalit, kad nam ide
za...

— No, reci! Zač nam ide?

— Ej ne ću reć! Jus ne ću reć!... S Bogom!...
Ter nek glej, da prekuhaš tvojega oca! — šapnula je
divojka ditiću u uho, i otletila iza pčelinjaka u vino-
grad.

III.

No, bile su vse Katicine i Joškine spletke ter igre
zaman. Oci im nisu htili u mrižu, a markako okretno
su je hitali na nje.

Kad su se htili oni dva stari katkada u gori sastati,
Šime je nek obisil glavu a Pave je krajpogledal.

I tako je ostalo ča do trgadbe.

Onda se je dogodilo — a morebit lako, da je to
Joško tako uredil — da su se obadva susedi na je-
dan i isti dan dovezli na berbu grojza.

A bilo je letos ča za trgati. I Šime i Pave su nek
letili s putnjami po vinogradih doli pod slivlje, kade
su stale uz pčelinjake velike kadi. A kad su kušali
prvi mušt, ej, onda se je i jednomu i drugomu još
jače razdragalo srce. Ali pominka nij bilo ni sada
med njimi. A kako rado bi se bil jedan pred drugim
pohvalil svojim muštom.

To je sada i njihovim ženam palo u oči. I namah
je Mare, Pavina žena, ulovala Baru, Šiminu ženu
ter joj rekla:

— Ti, čuješ, Bare! Si ča upametzela? Ča je med
ovimi našimi muži? Prlje su se skoro ukuševali, kad
su htili va vinogradi skupadojt, a danas su obadva
nimi kot ribe. Nit takovu ne će jedan drugomu reć
kot je makovo zrno.

— Hm... A ča ti ništ ne znaš? Meni je naša Ka-
tica vse povidala. Svadili su se, pak mrazno, još na
protuliće, kad su kolje zabijali.

— Ćesa? Jur je tomu tako dugo? Pak se još ne hte
pomirit med sobom? Pogani!... No, čekaj nek, ću
ja veljek spovidat toga našega. Se to dostoji za
kršćane i oce. Pak i za dva buduće pretelje?!

— Za volju Božju! Da mu nimaš ništ zazanut, ar
moreš vse pokvarit!... Ja sam mojega inako jur dost
dugo imala va trlici, ali štimaš, da je htil umeknut?

Još je tvrdji nastal... To mora kod njih nikako od sebe dojt.

— Da, od sebe će to koč dojt! To more durat i do njeve smrti, ar su kameni-žabljaki obadva. A onda neka naša dica donle čekaju, bud?... Ne, ja mu ne ću dat mira, tomu našemu. On će morat popustit.

— Jej, nek danas nel... Glej, kako ti je danas dobre volje... Neka ga razdražit! Češ sproberat jednoč drugda — pošušljala je Bare Mari u uho, ar se je Šime jur približaval s putnjom k njim.

Kad su se napodne obadvi obiteljji k obedu posadile, Katica je namignula Joški, a on je doletil k njoj.

— Ti, naš otac su si danas zabili mišak s duhanom. Je li bi se dalo ča učinit? — šaputala mu je tiho.

Joško se je malo zamislil, a onda mu se je na jednoč lice razvedrilo i skoro da nij Katici ruku iskinul u laktu kot ju je veselo zagrabil.

— Duša! — govoril je vas zasopan, a oči su mu se krisili. — Ovo nam je sam Bog tako poslal... S toga miška se more zleć danas još naša srića!... Sad nek poj lipo najzad pak češ vidit, ča ću učinit.

Tim je prošal mirno najzad ter se posadil med svoje. Ali njegov i oči su ujedno išli simo-tamo po pčelinjaku. Konačno je pak našal, ča je iskal: očev mišak s duhanom za gredom pčelinjaka.

Sada je još nek tribalo ta mišak odanle neopaženo doliznet. I to se je ugodalo, ar se otac najjednoč digno i projde konjem sena hitit.

Onda Joško sune mišak u žep ter ide s njim u susedljev pčelinjak. Onde pozdravi ljude i veli Šimi:

— Tečko, otac su čuli, da ste si zabili mišak. Glete, ovo vam šalju svoj duhan, da si namećete fajfu.

Šime razrogači oči i nešto sumljivo pogleda dičaka pak teško izusti:

— Hvalim tvojemu ocu, Joško. Ali...

— Nek nekate se ništ zgovarat, tečko! — presiče mu hitro ditić. — Ja znam, da b'si bili danas radje jedno oko zabili doma, nego mišak, aš rado kurite kot i naš ćačko. Ter se nekate ništ kratit! Ovo vam je!

Šime sada željno pogleda na duhan, ali još vsenek ne će poseć za miškom.

— Dajte mi vašu fajfu! Kade je? — pomaže mu domišljati Joško iz neprilike. — Dajte ju nek simo! Tako... A sad ću ju ja nametat, ali nako pošteno, do pokrovca... Vidite, jur je učinjeno... Sad si ju nek zapalite, da vidim, kako vam se rači.

— Bognie, dičak! — veli konačno Šime ter se zadovoljno nasmiši ispod dima. — Ovakova jedna fajfa duhana je već vridna nek tri neprijateljji... Reci tvojemu ocu, da mu hvalim.

— Dobro, dobro, tečko!... Rado se j'stalo — rekal je junak i kot je najzad stupil, pogladil je Katicu teplim slavodobitnim pogledom.

I pravo je imal.

Ar još nije bilo prošlo ni četvrt ure, jur se Šime pokaže pred susedljevim pčelinjakom s mozankom mušta u ruki ter veli Pavi:

— No, sused, kušajder jednoč ovo moje letošnje. Pak mi daj i tvojeja, da vidimo, čije vino će jače grijat.

— Rado ću ti dat priliku, Šime, — odgovoril je Pave sabrano i mirno — da je iskusimo. Daj tako ta vrć! Na zdravlje! Na moje i tvoje!

— Pak na moje i Katičino veselje! — pošapne Joško materi u uho. Tim proteče za pčelinjak, nabije pistolu i pukne s njom u zrak.

I opet je imal pravo.

Ar s ovim istim vinom su za leto dan on i Katica svečevali svoj pir.

Božje drive

U našoj sridnjoj gori, zdola pod vinogradom, kade je naša majka sadila različno cveće a najveć duhovske rože, fijolke i rozmarin, stal je i jedan bus modrikaste boje (farbe) i jake, omamljive duhe.

Ta bus su zvali naši Božje drive.

On me je, otkad sam mu čul ime i zadahnul njegov neobičan dah, osebujno privlačil.

Božje drive, Božje drive! — pretresal sam u svojoj mladoj glavici. — Odakle mu nek ovo lipo i zvanaredno ime? Je li je ono Bogu osobito drago? Ili je je znamda Bog sam zasadil simo u naš vinograd?

I uvek, kad sam pasal krave pod slivljem, htil sam se rado leći uza to Božje drive i gladiti rukom njegovo meko svileno lišćice; a katkada sam sunul i cel obraz nutar u bus i srkal ter srkal njegovu duhu, dokle sam se na pol onesvistil.

A jednoč sam po obedu svojim starim ocem počival pod tim busom, ki je nastajal leto za letom vse veći i širi. I onda mi je moj stariotac pričal jednu povidajku od Božjega drive.

— Jednoga jesenskoga večera — počel je stariotac — sidila smo mi dica jur vsa na klupi okolo peći i čekala na večeru. I kot tako sidimo ter si zjačkujemo adventske jačke, stupi k nam va vežu jedan človik

i prosi majku, da mu dadu kod nas prenoćit. Naša majka se ništ nisu kratili, nego su ga ponudili i s vićerom, znam još dobro: s šćipanci na mlikovoj supi. A kad smo se navićerali, pak su si otac i ta tudjinac zapalili fajfe, počel je naš ćlovik govorit. Povidal nam je nekakovim drugaćijim hrvatskim jezikom — mi dica smo se spoćetka nek smijuckala — da je on Kranjac-Slovenac i da trži „suhom robom“. to je, sitom, rešetom i vsakorjaćkim drivenim orudjem. Danas je jur, hvala Bogu, zadnje poprodaval, a i prvi snig se jur nagraža ter se zutra vraća domom va svoju lipu Kranjsku, k ženi i dicit, ar i on da ima sedmero dice... Ej, kad bi vi nek jednoć mogli dojt va tu našu Kraju — rekal je i lica su mu se zažarila, — onda bi stoprv spoznali, kako lip je ov Božji svit. Tamo su visoki brigi, a med njimi najviši i najgizdaviji Triglav. Ljudi dragi, to vam je brig! Glava mu, velu, dosiže do neba a uvek je zavita s oblaki. Od njega se mnogo lipoga i ćudnovitoga povida u celoj Krajni. Ali i oni drugi naši brigi i vrhunci su nam mili, a skoro na vsakom sidi kakova kapela ili crikva, krasno nakićena i uredjena. Ove vaše crikve, rekal je gizdavo, one su nek siromašne kapele prema našim crikvam... Da, tako je rekal ta ćlovik. Onda nam je povidal i od plavih jezer, ka se prostiraju med brigi, i od zelenih dolin, pak od jaćak, ke se onde jaću. A kad su ga naša mat prosili, neka nam zajaći jednu, onda si je zajaćil i dvi-tri, jednu lipšu neg drugu, a vse vesele, da b'si veljek udril po škornjah i zatancal na nje... Povidal nam je naš ćlovik i od jednoga Kranjca-Ribničara, ki je prvi „izdejtal žleju“ iz driva pak je prošal

svojimi drivenimi žlicami po svitu i nastal strašno bogat ćlovik. Kranjci su pak izmislili od toga Ribničara i njegovih domorocev i jednu jaću, ku nam je takaj otepal. I morala je bit jako šaljiva, ar su našemu ocu i majki suze nek tekle po obrazu od velikoga smija. A onda je hvalil svoje ljude, Kranjce, kako su marljivi i delovni pak pobožni i bogabojeći... No, ćuda vsega nam je napovidal ta naš putnik, a mi smo ga nek poslušali kot proroka. Nal zadnje je pak zvadil iz špenzara i nekakovo žilje s suhim lišćicem i pitaj: Poznate ovu biljku? Kad su otac i majka rekli, da je još nigdar nisu vidili, onda ju je on imenoval i rekal, da je to Božje drivee, — i povidal, da on to drivee vsenek pri sebi nosi na svojem putovanju po svitu. Ar to Božje drivee je sveto i donáša sriću: da, ali samo dobromu i pobožnomu ćloviku... Pak je je dal našoj materi i rekal: Kad vam s ničim ne morem platit za vašu dobrotu, zamite ovo Božje drivee. Posadite je kade va vrtu ili vinogradu i gajite je kot sveto. Ono će i vam moć donest sriću i blagoslov. Ali upotribite je samo na diku Božju; ar joj onomu ćloviku, ki je otkine, da okiti sebe i da se s njim oholi.

S ovim je naš gost ugasil svoju fajfu, nadaril nas male vsakoga s jednim grošem, pak se je povalil na slamnjaću, ku su mu naša mat prostrli va teploj veži.

Tu noć sam ja skroz nek od toga našega Kranjca sanjal i od njegovoga Božjega drivca.

A naša majka — Bog im daj pokoj! — posadili su to žilje veljek va ćripac, a na protuliće su je presadili va vinograd. I ono je vred pognalo i razzraslo se celim busom.

Onda su i drugi ljudi došli k nam po nje i za kratak čas je vsa gora dušala od Božjega drivca. S njim su odsle kinčili i oltare na Telovu, a i vsaka mala divičica je nek s kitom Božjega drivca kanila na prošeciju. Tako su je bili vsi obljubili. — — — — —
— Jej, stariotac, ter tako je ovo drivece dospilo va naš vinograd? — rekal sam ja, pun veselja, da mi se je ovako lipo razvezala ta ganjka, ka me je ujedno mučila.

— Da. Ali čekaj, da ti dalje povidam... Sad će dojt najlipše — odgovoril je on. Pak je malo otpočinul i nastavil:

— Bila je va našem selu jedna jako snažna, ali ohola i obisna divojka, Jela Mirkova. Znam ju i danas još dobro, ar sam joj bil vršnjak. Ej, ta Jela! Kad si je na nedilju oblikla svoje upleće, belo kot snig, i črljeni prsljuk, i svezala zeleni svilni rubac „na bibice“, pak je odgazila po selu do crikve, vršila je med divojkami kotno misec med zvezdami. A kad je nek htila namignut komu ditiću ispod črnih obrv, ta se je veljek važgal kot slama. Ter se i nij čudit, da se je vse, ča je bilo muško, znaralo za njom. A kad je bila i bogata, mogla je zibirat med junaki kot Slovak med hruškami.

No, bilo je jednoč ovako pred Telovom. Divojke su kod Petriini venac plele iz rož i Božjega drivca, za monštranciju. Med divojkami je bila i Jela Mirkova, a oko njih cel čopor ditićev, ki su je zavljali i zmikali vesele štorice.

Najednoč veli Jela:

— A čujete, divičice! Zač ovo Božje drivece smi nek na oltare i na monštranciju?

— Da zač? — odgovori joj jedna. — A zato, kad je ono sveto.

— Ej ča, sveto! Ono je ravno nek takova kitica kot su i druge. A kiticu si smimo i mi divojke zabost. No, ča ne, dčaki?

— Tako je! — zamišal se je va razgovor Jandre Petrin. — Pokusi nek, Jele: kitu Božjega drivca pak par klinčacev, i vidit ćeš, kako lipo će ti stat za nadra!

— Da ga nimaš posluhnut, Jela! — upomenjivale su ju druge divojke. — Ar ako to učiniš, ćeš umrit!

— Haha, umrit! — nasmijala se je Jelka vragoljasto ter se gizdavo isprсила. — Ča umrit? Ja sam još mlada i zdrava! Ter zač bih od jedne kitice umrla?

— A mer si ju ne ufaš zabost! — podražil ju je jedan ditić.

— No, ćeš vidit! — odbriznula mu je ona i hitila glavu va višak.

I zaistinu. Kot joj je nje dragi, Jandre, rekal, tako je i učinila. Na kiritof je došla Jela s kitom Božjega drivca i črljenimi klinčaci za nadra va kolo.

Nje družice su ju vse nek strašno pogledale, kot ku, ka je ukrala svetu Oštiju iz oltara, pak su se veljek od nje krajpovukle. No, ona se je nato još gizdavije postavila tamo va kolobar i počela s ditići tancat. A oni su se nek drapali za njom. Vsaki se je kanil ako nek parput ufrknut s njom, da vidi, je li ne će ta lipa i ohola divojka zaistinu va njegovom naručaju umrit. A i ona, Jela, nij bila još pri nijednom tancu tako vrtomeljasta i raspuščano vesela kot ovput.

Kad su pak na večer u desetih va crikvi zazvonili, a junački starešina je opomenul divojke, da idu domom, — ar tako je bila ončas pravica — divojke su se vse po dvi, po tri razasle, a Jela je ostala sama prez družice pod sinjbom. Onda se je ona opet nek obisno nasmijala, postavila pred nas ter zaviknula: — Hej, junaki! Družice su me ostavile nasami! Hajte, pak me otpeljajte vi domom!

A ditići su ju veljek zgrabili pod pazuh, pet s desna a pet s liva ter su ju s jačkami sprohodili domom...

— Pak zaistinu nij umrla? — prekinul sam stara oca u najvećem uzbudjenju.

— Čekaj nek, veljek ćeš čut! — odvrati on i nadalji:

— Nij minulo ni pet-šest tajedan po kiritofu i Jela Mirkova je počela naglo venut. Licasu joj ubledila izapala; večkrat se je htela pri delu za prsa ulovit, kot koga nutri jakopeče, akašnje je počela krv breat. Ona je to dugo tajala i pred majkom, ali vsejedno su polako i ljudi doznali za Jelinu nevolju. I jedni su veljek kazali na nju: To je od nje obidije, ča je pogrdila Božje drivee. No, drugi su je osmijavali i govorili: E, ča, od Božjega drivca! To je nek povidajka. Preveć je tancala na kiritof, pak se je vruća napila čega. To će bit, ništ drugo.

Tako su se ljudi med sobom pregovarali, dokljek nij i Jela sama rekla svojoj družici, Mertovoj Katici: Katica, Bog me je kaštigal!

Pak je odlegla, stoprv osamnajst let stara, i već se je nek retkokrat stala iz stelje. Stanovito bi bila vred i umrla, ali nje starji su ju vozili od padara do padara. I prošlo im je na nju pol paorije, a vse

zaman. Žitak su joj nemer podužili, ali spasit ju nisu mogli.

Pet let dugo je Jela ležala va suhoj nevolji (susi). I ležala je strpljena i va Božju volju podana. Nevolja ju je bila čisto preminila. Od vesele, ohole divojke nastala je tiha i pobožna mučenica. Tako je nazadnje i preminula.

Divojke su joj splele na les velik venac od Božjega drivca i črljenih rož. A ditići su ju nosili. I ja sam bil med njimi; i bome, jedva smo ju odnesli van na cimitor... Ne da bi nam bila, šestim ditićem, teška, ar je bila sirota jur čisto od mesa došla; nek kost i koža je bila još na njoj. Ali vsejedno nam je bila teška, kot da je va lesu vse samo kamenje, ar smo ju jako milovali, da je morala tako mlada i snažna umrit...

Ter ovo je to pripetenje od Božjega drivca — završil je stariotac svoje povidanje.

A ja sam ležal u travi i trl si suze, ke su me bile poljale nad lipom i nesrićnom Jelom Mirkovom.

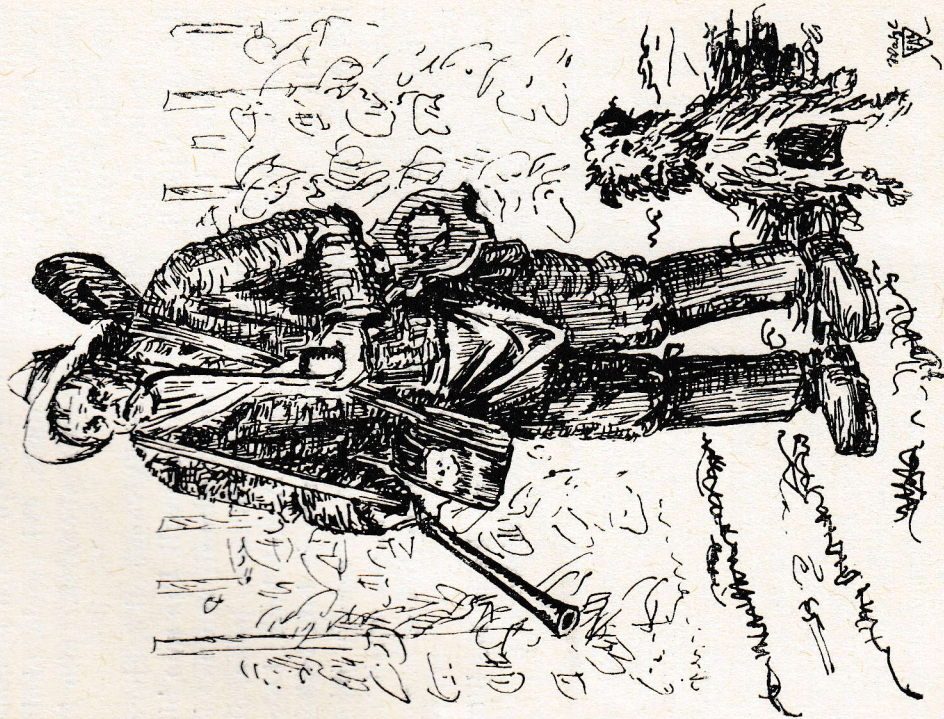
Čerišnje su zrele

Na zadnju nedilju pred Petrovom bilo je u staroj gori, u koj je vladala po nedilje uvek svetačna tišina, najedamput neobično živo.

Tada je naine dala gora, ka je do sada samo žulje načinjala i težački pot pila, prvi svoj plod: Čerišnje su bile zrele! I to najednoč tri najbolje vrsti: bilice, črnike i cipike.

I veljek po obedu — ar ta dan se nij služila ni vičernja — ispustili su se iz sela celi roji ljudi. Vse, ča je noge imalo, brodilo se je po štamperskom putu van u goru. Jedni nek piše s korbaci u ruki ili s korbicami na hrptu, a drugi opet na kolih, s kraćimi i dužimi škalami (lojtrami) na potpornjah.

A kad su se pak vsi ti ljudi razljali po vinogradih, i kad su se čerišnjova stabla našarala s belimi gaćami muži i ditićev i črljenimi rupci žen i divojak, — ej, onda se je naša tiha gora najednoč tako oživila, kot da je kiritof u njoj. I zaman je išal onda vrdir s baticom naokolo, da upomenjuje ljude na dostojni gorski mir i zaman se je grozil mladjariji, ta dan ga nigdo nij slušal. Nego čim jače se je on nagražal, tim glasnije i bučnije se je odzivala gora od vike i jačke. Ljudi su si veselo dovikivali od čerišnje do čerišnje, a mladina se je u ljubavnih pesmah pominala med sobom od vinograda do vinograda.

ča do brka. I ča je onda mogal ta silni čuvar gore proti njim? Ništ nij mogal! Ter kad mu se je zamirilo čekati na male tolovaje, a ovi se nisu htili spustiti, iz višine na nižinu, prošal je s jednom paprenom psovkom dalje. A dica na stablu su ga spredhadjala s dužickimi jeziki...

Medutim se je jur i sunce počelo spuščati za štajerske brige, i ljudi su napregli konje i vole ter se dali domom. A mladina, ditići i divojke su se pobrali u čopore i otšetal i otšetal se veselo pevajući prema selu.

I za uru je bila gora opet nima.

*

*

Zgora u sridnjoj gori, uz Rajšlov vinograd, stala je vrdirova kućica.

Bila je to mala, ali obična i prijatna hižica, obraščena naokolo gustim grmljem od kaline, bazga i lišnjakov. Jedna niska, prosta steljica, stol sa stolcem i mali komin, ovo je bilo vse pohištvo te kućice. U njoj je prebival čuvar samo onda, kad je bilo vani hladno; ar obično i najradje je spaval kade vani na tratini pod zelenim drivom, na kom su ptičice u snu cvrkutale.

Ta kućica je imala i dimnjak; i danas na večer se je veselo kadilo kroza njega. Vrdir Matula si je večeru teplil. Kad se ja pak okripil a i svoga kućica nahranil, došal je pred hižicu ter se onde posadil na svoj stari panj. Veljek si je i zapalil i počel pri sebi govoriti, po svojem običaju naglas:

— Ej, — rekal je — danas sam imal težak dan... Čuda jada sam požeral, a i mnogo batic odmiril, da

mi Bog oprost!... Ali moram!... Moram!... Da ča ču?... Kad ljudi ne kanu već poznat nikakove regule! — zamahal je s glavom i pomisil na svoj vojački život, kad je kot kapural eksecirar regrute u kasarah... Ha! Ti su morali drugačije parirat!... Ali hvala Bogu, vsaku nedilju nij čerišnjova trgadba!... Još nek jednoč-dvakrat, pak čedu jur nek repci trgat. A s timi nij nikakovoga jada. Jednoč pukneš iz pukše i oni odletu... Ali ljudi!... To su najgorja stvorenja Božja! Da, najgorja! I najneposlušnija...

Ovako je mudroval starac u sebi. Pak da se malo obatri, prošal je u kuću, izvadil spod stelje barilo, staro kot i gospodar, i dobro povukal iz njega.

Potom si je obisil pušku a palicu u ruke ter se je dal na put kroz sridnju goru. Pred svetim Donatom je postal i upravit svoju večernju molitvu. Pak je još rekal:

— A sada čuvaj malo ti, Donat, goru!... Ja ču da i na uru počinut.

Tim se je veljek onde uz kapelu zvalil u travu a kucić uza njega.

No, još nij prespaval ni prvi san, kad počne kucić, onako oko polnoći, brisati svoj nosić u čuvarove hlače i potiho, strašljivo zavijati. Matula se prene i stane poslušivati.

Bila je gluha noć i sjajna misečina. A odatle, od Donatove kapele, čul se je vsaki muk i zvuk po vsih trih gorah. I kot tako poslušuju, najjednoč razibere njegovo vežbano uho onde zdola na „gerištofskom“ poluglasan ljudski razgovor.

— Aha! Jedni su se zakasnili na čerišnje!... Ču im ja veljek pokazat, kade su najsladje! — rekal je

u sebi. Pak pušku na ramen a baticu čvrsto u ruke ter se je otrpavil prema tim glasom.

— A ti, mali, da mi sada nimaš cvrcnut, aš ću te po trupu! — zagrozil se je još kuciću.

Išli su tiho i pazljivo kot duhi doli po gerištofskom, uvek u sinju koga vinograda. Kad su htili ti ljudski glasi od časa do časa zamuknut, onda su i oni postali i poslušivali. A kad se je opet začul razgovor, tada su se i oni dva ganuli u tom pravcu.

I tako su dospili do jednoga vinograda, u kom su stale dvi velike čerišnje-črnike. Vrdir je sada postal, uprl se na palicu i gledal... I nanah je njegovo oko razibralo med kićem ljudske oblike kot su čerišnje trgali. Toga nemer nij mogal veljek raziznati, da li su črni ili beli cigani, ali kad je pak i njegov nos zadahnul ono „ukadjeno“, onda je jur znal, da ima s črnimi posla.

— Tim laglje za me, kad nisu iz sela, — mislil je u sebi, a njegovo srce je zaigralo od veselja nad dobrim lovom.

Pak se je postavil meda te čerišnje i rekal dobrohotno rugajući se:

— Hej, ljudi dobri! Hodteder muru doli ter mi pokažite svoje poštene obraze!

Čim je vrdir to sprogovoril, ti ljudski obliki kot da su se najednoč prelipili na kite i shranili med lišće.

A Matula se je glasno nasmijal i nastavil:

— Oho! Ter mi se kanite shranit?... No, čekteder muru... Če vas moja puška veljek najt!... Ona je danas s paprikom nabita... A to srbi, hahaha!

No, kad ni na to nij još nikakovoga odgovora, onda se u vrdiru vsejedno nek pojavi nekadašnji kapural ter skine svoju pušku, upre u jednu čerišnju i zapovida kasarnim glasom: Po tretič i zadnjič: ćete li doli ili ne ćete?

Ali u tom trenutku ga negdo s odzad s kolcem pukne po glavi, pak ga dvi železne šake zgrabu za ramena i hitu na tla. A on se nek sruši kot vrića med trsje. No, svisti ipak ne izgubi, i najednoč začuti, kako mu negdo trza pušku iz ruk. I jur mu ju je skoro istrgnul, ali onda vrdirov kucić zaruje i uhvati tolovaja za košice. Ta zajaukne i popusti. I sada je čuti, kako se vsa ciganska banda hitro posanka doli s čerišnje i hajdi u big.

Kad se stari čuvar pobere i naravna, oni su jur daleko. No, on vsejedno spruži pušku za njimi, — ali na njegov hitac se samo gora odzove krupnim i dugim zvukom kot grmljavina.

Tada se starac pobabra za šišanjak (timen) i nababra veliku „hrušku“ med vlasi; ali glava mu, na sriću, ne krvavi. Pak se tužan i umoran otrpavi sa svojim kuckom opet najzad k svetomu Donatu. Onde, pred kapelom postane, zname kapu s glave ter veli skrušeno:

— No, sveti moj patrone, danas sam i ja dostal svoje... Ne znam, za ke moje grihe i prekršenja je ovo bilo, je li za današnje ili za čerašnje... Ti ćeš to bolje znat... Hvala ti, da si mi bar očtuval žitak... Ali jedno mi dopusti: Da ja tim tolovajom ovo današnje jednoč najzatplatim!